

EKSTREMIZM VA TERRORIZMNING SHAKLLANISHI HAMDA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Gulhayo Iqboljonova

O'zbekiston milliy universiteti magistranti

Tel: +998 94 934 24 04

Email: gulhayoiqboljonova0@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola jamiyatdagi ekstremizm va terrorizm kabi har doim dolzarb bo'lgan muammolarni o'rganishga qaratilgan. Terroristik va ekstremistik jinoyatlarning xavfi O'zbekistonning 160 dan ortiq millat vakillari istiqomat qiladigan, o'z diniga bo'lgan mentaliteti va munosabati turlicha bo'lgan ko'p millatli davlat ekanligi bilan izohlanadi. Turli millat va elat vakillari o'rtasida etnik adovatni qo'zg'atish juda noxush oqibatlarga olib kelishi mumkin. Va bu borada ekstremizm va terrorizm tarixini o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar zarur va dolzarb hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ekstremizm; terrorizm; ekstremizmga qarshi kurash; terrorizmga qarshi kurash; jinoiy javobgarlik; ekstremistik jinoyat.

KIRISH

Keyingi yillarda ekstremistik va terroristik tashkilotlar, noqonuniy qurolli guruhlar faollashuvidan davlat manfaatlarini himoya qilish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bunga, birinchi navbatda, ushbu tashkilotlar tomonidan katta ijtimoiy xavf sabab bo'lmoqda. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 30-iyuldagi 489-sonli "Ekstremizmga qarshi kurashish to'g'risida" Qonunida "...ekstremizmning oldini olishga doir chora-tadbirlarni amalga oshirish, shu jumladan aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda ekstremizmga nisbatan murosasizlik munosabatini shakllantirish, shuningdek uning yuzaga kelishiga imkon beruvchi sabablar va shart-sharoitlarni bartaraf

etish;...” lozimligi ta’kidlanadi¹.

ASOSIY QISM

Ekstremizm va uning ekstremal shakli – terrorizm jamiyatda ancha oldin paydo bo‘lgan. Ushbu hodisalarning tarixiy tahliliga ko‘plab ilmiy tadqiqotlar bag‘ishlangan. Shunday qilib, Pogoreltsev V.I. lotin tilidan tarjima qilgan “ekstremizm” atamasi “o‘ta, haddan tashqari, ma’lum chegara va me’yorlardan tashqariga chiqadi” degan ma’noni anglatadi². Ekstremizm deganda, birinchi navbatda, murosasizlik, ksenofobiya, millatchilik, fashizm, etnik va diniy xilma-xillikka salbiy munosabat, separatizm va terrorizmni nazarda tutamiz.

O‘z navbatida, terrorizm ekstremizmning eksteremal shakli bo‘lib, zo‘ravonlik yo‘li bilan, hatto shaxslarni halokat darajasigacha bo‘lgan qo‘rqitishni nazarda tutadi.

Ekstremistik va terroristik faoliyatga qarshi kurash davlat boshqaruvining turli darajalarida qabul qilingan bir qator me’yoriy-huquqiy hujjatlarga asoslanadi. 2021-yil 1-iyuldagi PF-6255-sonli “2021 — 2026-yillarga mo‘ljallangan ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni³ bu sohadagi asosiy hujjatlardan biri sifatida e’tirof etilishi kerak, unda ekstremizm sohasidagi asosiy tushunchalar, ekstremistik faoliyatga qarshi kurashishning asosiy yo‘nalishlari, ekstremizm paytida javobgarlik to‘g‘risidagi umumiy qoidalar, ekstremizm tadbirlarini amalga oshirishda xalqaro hamkorlik qoidalarini belgilaydi. O‘z navbatida, ekstremizm uchun, shu jumladan ekstremistik faoliyatni moliyalashtirganlik uchun jinoiy javobgarlik to‘g‘risidagi normalar amaldagi jinoyat qonunchiligida mustahkamlab qo‘yilgan.

Zamonaviy huquq-tartibot idoralari aniqlangan ekstremistik va terroristik jinoyatlar soni bo‘yicha rasmiy statistik ma’lumotlarni olib boradi.

Keling, ekstremizm va terrorizmning paydo bo‘lish tarixiga murojaat qilaylik.

¹ <https://lex.uz/uz/docs/-3841957?ONDATE=21.04.2021&ONDATE2=01.11.2018&action=compare>

² Погорельцев В.И. Зарождение и развитие экстремизма в мире и в России // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. 2020. № 3-2 (42). С. 178-184.

³ <https://lex.uz/docs/-5491626?ONDATE=13.01.2025%2000>

Terrorizm 1789-yilda Fransiyada paydo bo'lganligi hamma tomonidan qabul qilingan. Ammo bu uning ilgari mavjud emasligini anglatmaydi: terroristik harakatlarga birinchi urinishlar Qadimgi dunyoda paydo bo'lgan. Sikariy yahudiy sektasi birinchi terrorchi guruh edi. Bu guruh a'zolari rimliklar bilan hamkorlik qilgan odamlarning tomog'ini pichoq bilan kesishgan⁴. Bunday xatti-harakatlari bilan ular yuqori va quyi tabaqalar o'rtasida ziddiyatli vaziyatlarni yuzaga keltirdilar.

Qadimgi dunyoda birinchi terrorchi guruh yo'q qilinganiga qaramay, u inson ongini egallab olgan virus kabi tarqala boshladi. Dastlab, terrorchilik juda kam uchraydi va o'lim bilan jazolanadi, ammo vaqt o'tishi bilan jinoyatchilar terrorchilik harakatlarida o'z talablarini bajarish va shu yo'l bilan turli maqsadlarga erishish imkoniyatini ko'rdilar.

Hozirgi kunda ekstremizm va terrorizm keng tarqalgan. 2001-yil 11-sentabrdagi terrorchilarning yo'lovchi samolyotlarini olib qochgani oqibatida uch mingdan ortiq odam halok bo'lgan voqealar hali ham ko'pchilikning xotirasidan saqlanib qolgan. Terrorchilar Nyu-Yorkdagi ikkita osmono'par binoni buzib, shaharga katta zarar yetkazdilar⁵. Butun dunyo bu fojiali voqeadan darhol xabar topdi va yo'qotishlar uchun motam tutdi.

Ammo atigi uch yil o'tgach, dunyo yana yangi dahshatli voqeaga duch keldi. 2004 yilda terrorchilar Beslan shahridagi 1-maktabni egallab olishgan. 300 dan ortiq bola halok bo'ldi va undan ham ko'proq bolalar jarohat oldi⁶.

Bu kabi hodisaslar O'zbekiston hududida ham bir necha marta sodir bo'lgan.

1. 1999-yil 16-fevral – Toshkentdagi portlashlar. Toshkent shahrida bir necha kuchli portlashlar sodir bo'lib, 13 kishi halok bo'lgan va 128 kishi yaralangan. Bu hujumlar O'zbekiston hukumati tomonidan “Turkiston islom harakati” terrorchilik tashkiloti bilan bog'langan.

2. 2004-yil – Toshkent va Buxorodagi teraktlar. Mart va iyul oylarida

4

⁵ <https://daryo.uz/2022/09/11/dunyoni-ozgartirib-yuborgan-kun-11-sentabr-voqealari-daqiqama-daqiqa>

⁶ <https://kun.uz/news/2020/09/23/beslan-fojiasi-birinchi-qongiroqdagi-bosqin?q=%2Fuz%2Fnews%2F2020%2F09%2F23%2Fbeslan-fojiasi-birinchi-qongiroqdagi-bosqin>

Toshkent va Buxoro shaharlarida bir nechta portlashlar va qurolli to'qnashuvlar sodir bo'lgan. Bu hujumlarda kamida 33 kishi halok bo'lgan. Hukumat bu voqealarni diniy ekstremistik guruhlar bilan bog'lagan.

3. 2005-yil 13-may. "Andijon fojiasi". Andijon shahrida sodir bo'lgan voqealar mustaqil O'zbekiston tarixidagi eng qonli hodisalardan biri sifatida eslanadi. Bu voqealar xalqaro hamjamiyatda keng muhokamalarga sabab bo'lgan va turli talqinlarga ega. Rasmiy manbalarga ko'ra qurbon bo'lganlar soni 187 kishi.

4. 2009-yil – Andijon viloyatidagi ekstremistik guruhlar faoliyati. Andijon viloyatida "Jihodchilar" deb atalgan ekstremistik guruh a'zolari tomonidan diniy ekstremistik adabiyotlar tarqatilgan va yoshlar radikal qarashlarga jalb qilingan. Natijada 10 dan ortiq kishi hibsga olingan va ularga nisbatan jinoyat ishlari qo'zg'atilgan.

5. 2022-yil – "Tavhid va Jihod katibasi"ga aloqador guruh fosh qilindi. Toshkent shahrida 27 kishilik ekstremistik guruh faoliyati fosh etilgan. Guruh a'zolari Suriyadagi jangarilar safiga borishni rejalashtirgan va "Tavhid va jihod katibasi" terrorchilik tashkilotiga moddiy yordam ko'rsatgan.

6. 2023-yil – Ijtimoiy tarmoqlarda ekstremistik chaqiriqlar tarqatgan shaxslar qo'lga olindi. Internet orqali terrorchilikni targ'ib qilgan, Suriyadagi jangarilar bilan bog'langan shaxslar aniqlangan. Ularning ba'zilar Suriyaga chiqib ketmoqchi bo'lgan, bir qismi esa noqonuniy yo'llar bilan moliyaviy yordam yuborishga uringan⁷.

Bu voqealar munosabati bilan davlat terrorizmga qarshi kurashga jiddiy yondashdi. Terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash milliy xavfsizlik strategiyasiga kiritildi. Ayni paytda terrorchilik harakatlari va ekstremistik jinoyatlarning oldini olish bo'yicha tobora yangi chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar barcha mumkin bo'lgan terrorchilik va ekstremistik harakatlarni aniqlash va oldini olish, ekstremist va terrorchilarni aniqlashning yangi usullarini ishlab chiqish mas'uliyatini o'z

⁷ <https://www.gazeta.uz/oz/2021/02/16/16-february-1999/>

zimmasiga oldi. Uning vazifasi nafaqat jazo tayinlash, balki jinoyatning oldini olishdir. Biroq, ilmiy adabiyotlarda to'g'ri ta'kidlanganidek, har doim qonuniylik printsipiga rioya qilish, shu jumladan aybdor shaxslarga hukm chiqarishda ham juda muhimdir⁸. Terrorizm va ekstremizmning keng tarqalishi bilan xalqaro terrorchilik aktini sodir etganlik uchun jazo choralari yanada qattiqlashdi. 2001-yildagi terrorchilik xurujlari va undan keyingi terrorchilik harakatlaridan so'ng ko'plab mamlakatlarda qonun chiqaruvchilar terrorizmning tarqalishi va uning xavfi ortib borayotganiga e'tiborini qaratdi.

Ilmiy adabiyotlarda ekstremizm va terrorizmning turlari haqida turli fikrlarni uchratish mumkin: irqiy, millatchilik, yoshlar, diniy, siyosiy, etnik, ekologik va boshqalar.

Keling, ekstremizmning ayrim turlarining xususiyatlarini ochib beraylik.

Siyosiy ekstremizm ostida Malykhina T.A. mafkuraga asoslangan ekstremizm turini va siyosiy maqsadlarga erishish uchun o'ta noqonuniy, ko'pincha zo'ravonlik usullarini qo'llash amaliyotini tushunadi. U turli mafkuralardan foydalangan holda jamiyatni beqarorlashtiradigan buzg'unchi aksilsiyosiy faoliyatni ifodalaydi. Uning tarafdorlari jamiyatda shakllangan siyosiy va ijtimoiy institutlarga zid harakat qilib, ularni zaiflashtirish va keyinchalik butunlay tartibsizlantirish maqsadida ularning barqarorligiga putur yetkazadi. Bu bunday faoliyatga ommaviy chaqiriqlar, tegishli provokatsion shiorlarni ilgari surish, namoyishlar o'tkazish, shuningdek ommaviy tartibsizliklar, fuqarolik itoatsizlik aktlari, terroristik harakatlarni provokatsiya qilish yoki uyushtirish orqali zo'ravonlik, zo'ravonlik usullari bilan birga bo'lishi mumkin. Bunda, qoida tariqasida, ekstremistik harakatlar tashkilotchilari va yetakchilari murosasiz harakat qiladilar, hokimiyat bilan muzokaralar olib bormaydilar, har qanday tinchlik bitimlari va yon berishlarni inkor etadilar⁹.

⁸ Сидорова Е.З., Серебренников И.Н. О некоторых проблемах реализации принципа законности Уголовного кодекса Республики Казахстан // Научный дайджест Восточно-Сибирского института МВД России. 2020. № 2 (5). С. 65-69.

⁹ Малихина Т.А. Основные детерминанты и особенности профилактики экстремизма в молодежной среде: учеб. пособие. - Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2020. – 59 с.

Diniy ekstremizm deganda, islom dunyosini musulmon mafkurasini targ'ib qilmaydigan boshqa xalqlar tajovuzidan himoya qilish maqsadida diniy ta'limotlarni talqin qilishda mavjudligi bilan oqlangan muxolifatga qarshi kurashda zo'ravonlik taktikasini qo'llash tushunilishi kerak. Diniy ekstremizm an'anaviy diniy e'tiqodlarni sub'ektiv talqin qilish, o'zgacha fikrni qat'iy rad etish, boshqa din vakillariga nisbatan mutlaqo murosasizlikka asoslangan. Ekstremistik va terrorizmga qarshi kurash bo'yicha mutaxassis Petrov A.V. bugungi kunda vahhobiylik radikal diniy ta'limotining turli tarafdorlarining buzg'unchi faoliyati eng katta tashvishga sabab bo'lmoqda, deb hisoblaydi¹⁰.

Milliy yoki etnik ekstremizm deganda boshqa millatlar, elatlar, aholining ijtimoiy qatlamlari vakillariga nisbatan murosasizlik va o'ta dushmanlik tushuniladi. Etnik ekstremistik tashkilotlarning ishtirokchilari va a'zolari millatlararo munosabatlar nazariyasi va amaliyotida millatchilik g'oyalari tarafdorlari bo'lib, o'z maqsadlari yo'lida zo'ravon kurash usullaridan foydalanadilar. Ushbu turdagi ekstremizmning xavfliligi shundaki, u fuqarolarning ajralmas konstitutsiyaviy huquq va erkinliklariga, ko'p millatli davlat sifatida mamlakat yaxlitligiga tajovuz qiladi. Milliy ekstremizm ekstremizmning boshqa turlari orasida eng keng tarqalgani bo'lib, ko'plab mamlakatlar va mintaqalar uchun ulkan xavf tug'diradi. Uning mafkurasi jangari millatchilik, shovinizm va etnik zo'ravonlikning turli shakllariga asoslangan. Uning asosiy maqsadi etnik o'zini identifikatsiya qilish, siyosiy sohada etnik guruhning huquqlarini himoya qilish va kengaytirishdir. Bundan tashqari, barcha maqsadlar faqat millatchilar siyosiy hokimiyatga da'vo qiladigan mustaqil davlat tuzilmasini yaratish g'oyasi nomidan zo'ravonlik qo'llash orqali amalga oshiriladi¹¹.

Ekstremizm deganda mamlakatning ekologik xavfsizligiga tahdid soluvchi, shuningdek, tabiiy muhitga turli xurujlar qilish orqali muayyan maqsadlarga erishishga qaratilgan noqonuniy faoliyat tushuniladi. Tislenko D.I. ekologik

¹⁰ Петров А.В. Экстремизм: понятие и виды в современной России // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2015. № 4. С. 160-164.

¹¹ Малыгина Т.А. Основные детерминанты и особенности профилактики экстремизма в молодежной среде: учеб. пособие. - Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2020. – 14 с.

terrorizm kabi ekologik ekstremizmning o'ta xavfli turi, atrof-muhitni ifloslantirish tahdidi orqali aholini qo'rqitishga qaratilgan zo'ravonlik mafkurasi va amaliyotini nazarda tutadi, deb hisoblaydi¹².

Internetdagi ekstremizm va yoshlar ekstremizmi kabi ekstremizm turlariga alohida e'tibor qaratmoqchiman.

Axborot ekstremizmi deganda Internetda amalga oshirilayotgan ekstremizmni tushunish mumkin.

Ekstremizmning bu turi ayniqsa tashvishlidir, chunki Internetda ekstremistik jinoyatlar sodir bo'layotgani tobora kengayib bormoqda. Bu, birinchi navbatda, millionlab fuqarolar bo'sh vaqtlarini o'tkazadigan "butun dunyo to'ri" - Internetning rivojlanishi bilan bog'liq.

Prezident Shavkat Mirziyoyev raisligida IT infratuzilmasini yaxshilash, soha va tarmoqlarni raqamlashtirish yuzasidan yig'ilish o'tkazildi.

Unda IT sohasi rivojlangani sari kiberxavfsizlikni ta'minlashning dolzarbligi qayd etildi¹³.

Mamlakatimizda internet auditoriyasi juda katta, desak xato bo'lmaydi. Bu esa ayrim fuqarolarning internet tarmog'ida ekstremistik xarakterdagi jinoyatlarni sodir etishiga, boshqa fuqarolar esa, aksincha, bunday jinoyatlar qurboniga aylanishiga olib keladi. Aynan internetda mamlakatimizdagi turli etnik guruhlar va millatlar vakillari, ayrim internet forumlari yoki saytlari o'quvchilarining katta auditoriyasi yoki oddiy internet foydalanuvchilari o'rtasida millatlararo nizo qo'zg'atish ancha oson.

Internet-ekstremizm xavfi ortib borayotganini ko'rsatish uchun sud amaliyotiga murojaat qilaylik.

Shunday qilib, Jinoyat ishlari bo'yicha Oqqo'rg'on tuman sudining 2023-yil 8-maydagi hukmiga ko'ra J.U. (2002-yilda Toshkent shahrida tug'ilgan, ma'lumoti — tugallanmagan oliy)ga Jinoyat kodeksining 244-1-moddasi (jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga tahdid soladigan materiallarni tayyorlash, saqlash, tarqatish

¹² Тисленко Д.И. Экологический терроризм: монография. - М.: Юрлитинформ, 2013. – 206 с.

¹³ <https://kun.uz/19373502?q=%2Fuz%2F19373502#>

yoki namoyish etish) 3-qismi “g” bandi bilan Jinoyat kodeksining 57-moddasi (yengilroq jazo tayinlash)ni qo‘llab, 3 yil muddatga ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlandi¹⁴.

Xabarga ko‘ra, J.U.ga tegishli bo‘lgan iPhone X xolislar ishtirokida ko‘zdan kechirilgan vaqtda uning foydalanuvchisi bo‘lgan telefon raqamiga ochilgan Telegram profili yordamida o‘zbek tilidagi “Shahid bo‘lib ketsak rozi bo‘lingiz” nomli “jihod” va “hijrat”ga da’vat qiluvchi diniy mazmundagi nashidalarini 10 nafar a’zosi bo‘lgan “Alhamdulillah.” nomli guruhga tarqatgani aniqlangan.

Ma’lum qilinishicha, nashida mazmuni Din ishlari bo‘yicha qo‘mitaning xulosasi bilan “aqidaparastlik g‘oyalari bilan yo‘g‘rilgan” deb topilgan va “O‘zbekistonda tarqatish taqiqlanishi”, ko‘rsatilgan. Mazkur holat keng jamoatchilik tomonidan e’tirozlarga sabab bo‘ldi. Hususan, faollar talabaning yoshligi, do‘stlariga yuborgan nashidaning ma’nosini tushunmay shu ishni qilgani va berilgan jazo o‘ta og‘irligini qayd etishgan. “Birorta guruh a’zosi linkni ochmagan, qiziqmagan ham (guvohlik va tushuntirish xatlari bor). Hammalari IIB binosiga olib kelingach, u linkdagi qo‘shiq nashida ekanini bilishgan.

Ushbu holatlar inobatga olinib Oliy sud Jinoyat ishlari bo‘yicha sudlov hay’ati kassatsiya instansiyasining 28-iyuldagi ajrimiga muvofiq Jahongir Ulug‘murodovga nisbatan chiqarilgan sud qarorlari o‘zgartirilib, unga Jinoyat kodeksining 244–1-moddasi 3-qismi “g” bandi bilan ushbu Kodeksning 57-moddasi (yengilroq jazo tayinlash) ni qo‘llagan holda 3 yil muddatga ozodlikni cheklash jazosi tayinlandi¹⁵.

Internetda ekstremizmga qarshi samarali kurashish maqsadida davlat darajasida foydalanuvchilar ijtimoiy tarmoqlarda ro‘yxatdan o‘tishda foydalanuvchi identifikatsiya ma’lumotlari, IP-manzillari, internet-provayderlari, telefon raqamlarini taqdim etishning soddalashtirilgan tartibini joriy etish hamda ijtimoiy tarmoq ma’murlaridan ushbu turdagi ma’lumotlarni olish muddatini uch

¹⁴ <https://daryo.uz/2023/05/08/toshkent-viloyatida-talaba-yigit-telegramda-nashida-tarqatgani-uchun-uch-yilga-gamaldi?id=1140002>

¹⁵ <https://www.gazeta.uz/oz/2023/07/28/jahongir/>

kungacha qisqartirish zarur ko'rinadi.

Bundan tashqari, internetda va birinchi navbatda, ommaviy ijtimoiy tarmoqlarda ekstremizmga qarshi kurashish maqsadida foydalanuvchi chop etishga urinayotgan ekstremistik materiallarni blokirovka qilish va bir vaqtning o'zida yo'q qilish imkonini beruvchi dasturiy ta'minot yaratish maqsadga muvofiqdir. Albatta, bu g'oya ijtimoiy tarmoqlarda ekstremistik g'oyalar va materiallarning tarqalishini yo'q qilishga yordam beradi, ammo bizning fikrimizcha, ushbu dasturiy ta'minotni yaratish va undan foydalanishning murakkabligi tufayli amalga oshirishning iloji bo'lmaydi, chunki, qoida tariqasida, u barcha foydalanuvchi sahifalarida taqiqlangan materiallar mavjudligini tahlil qilishi kerak. Bu haqda bilgan foydalanuvchilar bunday resursdan foydalanishni xohlamaydilar va ularning fikriga ko'ra, hech kim o'zlarining shaxsiy Internet sahifalarini nazorat qilinishini to'g'ri deb qabul qilmaydi.

Yoshlar ekstremizmi deganda kattalar ekstremizmidan kamroq uyushganligi va stixiyali bo'lishi bilan farq qiluvchi ekstremizm deb tushunish mumkin. Bundan tashqari, kattalar uning faoliyati bilan bevosita aloqada bo'lishi mumkin va yoshlar ko'pincha o'zlarining noqonuniy xatti-harakatlari bilan ularga taqlid qilishga harakat qilishadi. So'nggi o'n yillikda ommaviy hodisaga aylangan yoshlar ekstremizmi o'z mohiyatiga ko'ra jamiyatda amalda bo'lgan xulq-atvor qoidalari va me'yorlarini mensimaslikdan iborat.

Umuman olganda, hozirgi davrda davlatimiz tomonidan yoshlar muammolariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mutaxassislar to'g'ri ta'kidlaganidek, davlat siyosatining turli yetakchi yo'nalishlari bunga bag'ishlangan. Yosh avlod o'rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashish muammolari ayniqsa dolzarbdir¹⁶. Davlat yoshlar tomonidan sodir etilayotgan noqonuniy xatti-harakatlarning oldini olishga qaratilgan katta miqdordagi kuch va mablag'lar ajratilmoqda. Biroq, afsuski, hozirgi vaqtda jamiyatga zamonaviy jinoiy tahdidlarga ishonch bilan bog'lash mumkin bo'lgan bir qator salbiy ko'rinishlar mavjud.

¹⁶ <https://parliament.gov.uz/news/azmu-shijoatli-yoshlarimiz-yangi-ozbekiston-bunyodkorlaridir>

Shunday qilib, terrorizmga qarshi kurashish vazifasi qonun chiqaruvchi va huquqni muhofaza qiluvchi organlar oldida turibdi. Terrorizm tahdidi juda ko'p odamlarni yo'q qilishga qodir. Bitta terroristik harakat davlat farovonligiga putur yetkazadi, jamiyat hayotining barcha jabhalarida keskin tanazzul sodir bo'ladi, davlat esa rivojlanishdan to'xtab, butun kuchini tiklanishga sarflaydi.

Shubhasiz, amaldagi ekstremizm va terrorizmga qarshi kurash qonunchiligi ideal emas, lekin bu qonunlar shu bilan to'xtab, terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash normalarini takomillashtirilmaydi degani emas. Va bu holatlarda qonun chiqaruvchi hokimiyat tegishli mavzu bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga tayanishi mumkin.

Afsuski, terrorchilik harakati natijasida sodir bo'lgan hamma narsani unutib bo'lmaydi. Yo'qotish va ayriliqning achchiqligi yaqinlaridan ayrilgan insonlar qalbida abadiy qoladi.

Hozirda terrorchilar yangi odamlarni "yollash" usullarini takomillashtirmoqda. Ular imkon qadar ko'proq odamlarning o'zlariga bo'ysunishini ta'minlash uchun manipulyatsiya va boshqa psixologik usullardan foydalanadilar. Voyaga yetmaganlar asosan xavf ostida. Bu ularning o'z-o'zini anglashi hali mustahkamlanmaganligi va unga ta'sir qilish kattalarga qaraganda ancha oson ekanligi bilan bog'liq. Yoshi tufayli o'smirlar o'zini-o'zi yetarlicha kuchli his qila olmaydilar va psixologik texnika va manipulyatsiyaga ko'proq moyil bo'lishadi. "Oson" pul topish yoki manipulyatsiya va shantajga duchor bo'lish tufayli o'smirlar terrorchilarga yordam beradigan jinoiy harakatlar qiladilar. Hozirgi vaziyat ekstremistik va terrorchilik harakatlarining ijtimoiy xavfliligidan dalolat beradi. Buni bilgan huquq-tartibot idoralari xodimlari bunday holatlarni aniqlashga va dahshatli oqibatlarining oldini olishga harakat qiladilar va qonun chiqaruvchi tashkilotlar, o'z navbatida, bunday jinoyatlarni sodir etganlik uchun jazoni kuchaytiruvchi normalarni belgilaydi.

XULOSA

Yuqoridagilardan kulib chiqib aytishimiz mumkinki, ilmiy adabiyotlarda

ekstremizm va terrorizmning turli ko'rinishlarini o'rganish va tadqiq etishga e'tibor qaratilganligini ta'kidlash lozim. Ekstremizmning siyosiy, diniy, milliy, ekologik va boshqa turlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, yoshlar va axborot (internetdagi) ekstremizm ayniqsa tashvish uyg'otadi, chunki ular hozirgi vaqtda eng keng tarqalgan. Boshqa millat, din, irq vakillariga nisbatan murossasizlik va nafratga qarshi kurash va boshqa turli huquqiy aktlarga asoslanadi

Bu kurashda ekstremistik va terroristik xarakterdagi jinoiy harakatlarga jinoiy-huquqiy qarshi kurash muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Погорельцев В.И. Зарождение и развитие экстремизма в мире и в России // Международный журнал гуманитарных и естественных наук. 2020. № 3-2 (42). С. 178-184.
2. Сидорова Е.З., Серебренников И.Н. О некоторых проблемах реализации принципа законности Уголовного кодекса Республики Казахстан // Научный дайджест Восточно-Сибирского института МВД России. 2020. № 2 (5). С. 65-69.
3. Малыхина Т.А. Основные детерминанты и особенности профилактики экстремизма в молодежной среде: учеб. пособие. - Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2020. – 59 с.
4. Петров А.В. Экстремизм: понятие и виды в современной России // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2015. № 4. С. 160-164.
5. Малыхина Т.А. Основные детерминанты и особенности профилактики экстремизма в молодежной среде: учеб. пособие. - Иркутск: ФГКОУ ВО ВСИ МВД России, 2020. – 14 с.
6. Тисленко Д.И. Экологический терроризм: монография. - М.: Юрлитинформ, 2013. – 206 с.

INTERNET SAYTLARI

1. <https://lex.uz/uz/docs/>
2. [3841957?ONDATE=21.04.2021&ONDATE2=01.11.2018&action=compare](https://lex.uz/uz/docs/-3841957?ONDATE=21.04.2021&ONDATE2=01.11.2018&action=compare)
3. <https://lex.uz/docs/-5491626?ONDATE=13.01.2025%2000>
4. <https://daryo.uz/2022/09/11/dunyoni-ozgartirib-yuborgan-kun-11-sentabr-voqealari-daqiqama-daqiqa>
5. <https://kun.uz/news/2020/09/23/beslan-fojiasi-birinchi-qongiroqdagi-bosqin?q=%2Fuz%2Fnews%2F2020%2F09%2F23%2Fbeslan-fojiasi-birinchi-qongiroqdagi-bosqin>
6. <https://www.gazeta.uz/oz/2021/02/16/16-february-1999/>
7. <https://kun.uz/19373502?q=%2Fuz%2F19373502#>
8. <https://daryo.uz/2023/05/08/toshkent-viloyatida-talaba-yigit-telegramda-nashida-tarqatgani-uchun-uch-yilga-qamaldi/?id=1140002>
9. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/07/28/jahongir/>
10. <https://parliament.gov.uz/news/azmu-shijoatli-yoshlarimiz-yangi-ozbekiston-bunyodkorlaridir>